

**NEDERLAND:
KIES VOOR **VERBINDING** EN
CREËER BREDE WELVAART!**

**STERK
NOORD
NEDERLAND**
POWERED BY SNN

DENK RUIM, KIJK NAAR HET NOORDEN

TROTSE REGIO TOONT ECONOMIE VAN DE TOEKOMST

Nederland is een land dat tegen een stootje kan. Ook in deze lastige Corona-tijd. We zijn een land dat optimaal gebruik maakt van kennis, innovatie en ruimte. Een land dat laat zien waar het goed en anders in is. Pionieren. Handelen. Doen.

Wij, nuchtere Noordelingen, staan vooral bekend om dat 'doen'. De economie van de toekomst na Covid? Wij zijn alvast begonnen! Op vernieuwende en duurzame wijze.

Zo is het Noorden bijvoorbeeld hard op weg om de eerste circulaire regio van Europa te worden. Met grootschalige natuurinclusieve landbouw en het gebruik van duurzame plastics in de bouw en industrie. Als energieregio bij uitstek, zijn we ook begonnen aan de transformatie naar een duurzame waterstofeconomie.

Noord-Nederland kan het vliegwiel van Nederland en van Europa zijn. Wij beschikken over rust, ruimte, korte lijnen en de juiste mentaliteit om duurzaam en voorspoedig te groeien. Het Noorden werkt aan transitie die bijdragen aan een brede welvaart. Het gaat zowel om economische als om ecologische en sociaal-maatschappelijke aspecten van welvaart.

Het Noorden biedt volop kansen. Laten we die benutten. Als onze regio groeit, profiteert heel Nederland.

Graag nodigen de provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de gemeenten Assen, Emmen, Groningen en Leeuwarden, verenigd in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, u uit om onze regio te benutten voor de groei van Nederland.

We zijn alvast begonnen, doet u mee?

Dhr drs. A.A.M. Brok – CdK Fryslân
Voorzitter Samenwerkingsverband Noord-Nederland

REGIO'S BETER BEREIKBAAR: NEDERLAND KRIJGT LUCHT

Noord-Nederland heeft bloeiende culturele en economische centra. Daarbij hebben we ook rust en ruimte. Door deze unieke kwaliteiten is onze regio een geweldige plek om te wonen, te werken en te innoveren. We zien ook nationale uitdagingen; het dichtslibben van de Randstad en de krimp buiten de stedelijke centra in Noord-Nederland.

Het Noorden en de Randstad kunnen elkaar perfect ondersteunen. Investerings in de noordelijke MIRT-Projecten helpen de Randstad te ontlasten en maken het Noorden vitaler. Dit past bij de wens van de rijksoverheid om de stedelijke regio's beter met elkaar te verbinden. Een betere connectie met Duitsland en Scandinavië via Noord-Nederland is daarnaast goed voor de internationale bereikbaarheid van Nederland en de noordelijke werkgelegenheid.

Overheden en werkgevers uit de Randstad en het Noorden hebben elkaar gevonden in de ambitie om de onderlinge reistijd per trein vóór 2030 te verkorten met minimaal 30 minuten. Ook de Tweede Kamer heeft hierover een motie aangenomen. Dit kan in veel opzichten een oplossing bieden voor onze gezamenlijke economische, duurzame en maatschappelijke opgaven

WAT HEBBEN WE NODIG VOOR EEN SLIMME MOBIELE TOEKOMST?

SPOOR

- Nederland verbinden via onze regio met Duitsland en Scandinavië met nieuw en bestaand spoor. Hierbij ook gebruik maken van de varianten van de Lelylijn en de Nedersaksenlijn.
- Het creëren van substantiële tijdswinst op het bestaande spoor tussen de Randstad en Noord-Nederland door op korte termijn snelheidsverhogingen te bewerkstelligen.
- Versterking van spoorverbindingen tussen de stedelijke centra in het Noorden, Emmen-Zwolle-Assen-Groningen-Leeuwarden.
- Verbetering van de robuustheid van het spoornetwerk. Te beginnen met:
 - aanpassing van het traject tussen Herfte en Meppel,
 - aanpassing van de spoorbrug over het Van Harinxmakanaal in Leeuwarden tot aquaduct.
- Verduurzaming van het treinvervoer middels elektrificatie en groene waterstof.
- Gebruik maken van de unieke combinatie van stedelijke centra en het buitengebied in het Noorden als testlocatie voor innovatieve mobiliteitstechnieken en ideeën, bijvoorbeeld de Hyperloop.
- Investerings vanuit het Rijk in de bereikbaarheid per fiets.

WEGEN EN VAARWEGEN

- Optimalisatie van de A28 tussen Amersfoort en Hoogeveen en de optimalisatie van de snelwegen A7 en A6.
- Voorrang geven aan het op orde brengen van de hoofdvaarweg tussen Lemmer en Delfzijl en de vaarweg tussen Meppel en het IJsselmeer.

REGIO ALTIJD ALS UITGANGSPUNT VOOR HET NIEUWE KABINET

De belangrijkste doelstelling van het solidariteitsbeleid van de Europese Unie is het terugdringen van economische verschillen. De aandacht richt zich hierbij dikwijls op de verschillen tussen landen. Vaak zijn de verschillen tussen regio's binnen landen echter nog groter.

Veerkrachtige regio's zijn van groot belang voor een gezonde economische groei in het hele land. Nederland is een optelsom van regio's. De regio is dus belangrijk. Niet alleen voor de mensen die er wonen, maar ook voor de oplossingen die bijdragen aan de brede welvaart in heel Nederland. De regio heeft veel antwoorden op problemen in de Randstad, bijvoorbeeld schone lucht, ruimte en woningen. Een grote ongelijkheid tussen regio's zorgt voor problemen. Zo vinden wij het heel belangrijk dat in het Noorden leefbaarheid wordt bevorderd, o.a. in krimpregio's. De welvaart van een inwoner van Nederland mag niet louter afhankelijk zijn van de woonplaats. We vragen nadrukkelijk rekening te houden met de consequenties van keuzes op nationaal niveau, en hoe deze in het Noorden en in andere regio's kunnen uitpakken.

De kansen die beter benut kunnen worden, zijn die van betere verbindingen qua openbaar vervoer en toegankelijk onderwijs in elke regio. Regionaal maatwerk kan zorgen voor voldoende opleidingsplekken voor artsen, investeringen in digitale innovaties houden de zorg op pijl. De culturele sector levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid in de regio en is daarnaast ook van economische betekenis. Het zorgt voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en is van belang voor de ontwikkeling van toerisme. Daarom moet overal in Nederland een volwaardig cultureel aanbod bestaan, met ruimte voor regionale differentiatie. Als beleid voor de regio goed is, werkt dat door in ruimte voor de Randstad.

WAT HEBBEN WE NODIG OM DE REGIO MEER CENTRAAL TE STELLEN?

- **Stimulering van de samenwerking tussen regio's en Rijk wat betreft maatschappelijke opgaven. Bijvoorbeeld door middel van het instrument RegioDeals en verdere uitwerking van de samenwerking van het Rijk met de culturele stedelijke regio's, zoals 'We the North'.**
- **Waarborging van een regionale spreiding van culturele- en zorgvoorzieningen. Blijf investeren in kunst en cultuur, talentontwikkeling, podiumkunsten en het behoud van erfgoed.**
- **Nationale investeringen om toeristen actiever te begeleiden naar andere regio's dan de Randstad.**
- **Een meerjarig investeringspakket en Rijksbetrokkenheid bij structuurversterking van de krimpregio's na 2021.**
- **Structurele langjarige financiering van Lifelines. Lifelines is de noordelijke biobank; uniek in zijn omvang en bruikbaar voor internationaal gezondheidsonderzoek.**

DE LANDBOUW VAN DE TOEKOMST

In Noord-Nederland werken onze boeren aan de omslag naar kringlooplandbouw. Dit doen we in netwerken waarin de hele keten meedoet. Een mooi voorbeeld is de noordelijke AgroAgenda waarin ondernemers, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en noordelijke overheden samenwerken aan projecten die een krachtige impuls geven aan de ontwikkeling van een Biobased Economy.

De kennisontwikkeling vindt plaats in de Innovatie Veenkoloniën, The Potato Valley en de Dairy Campus. Zo laten we onze landbouw duurzaam groeien. Het sluit bovendien prima aan bij de Europese Green Deal en 'the farm to fork-strategy'.

Met een gebiedsgerichte aanpak werken we aan oplossingen voor grote toekomstige uitdagingen zoals verzilting, verdroging en CO2-reductie in veenweidegebieden. Door in te zetten op natuurlijke kringlopen en bodemverbetering zorgen we voor kwaliteitsvoedsel, veel meer biodiversiteit en dragen we bij aan een vermindering van de stikstofproblematiek.

WAT HEBBEN WE NODIG OM VERDER TE EXCELLEREN IN 'HET NIEUWE BOEREN'?

- **Het aanmerken van natuurinclusieve landbouw als de landbouw van de toekomst en deze ontwikkeling ondersteunen met passende financiering en wet- en regelgeving.**
- **Een gebiedsgerichte aanpak en een transitiefonds om een bijdrage te kunnen leveren aan het nationale plan voor kringlooplandbouw.**
- **Subsidies voor innovatie op boerenbedrijven, meer doelgerichte voorwaarden en gerichte inzet op verduurzaming.**
- **De noodzaak van stikstofreductie gebruiken als opmaat tot een versnelde transitie naar de kringlooplandbouw.**
- **Innovaties op het gebied van klimaatadaptatie: op een nieuwe manier omgaan met water.**

DE EERSTE VOLLEDIG CIRCULAIRE REGIO VAN EUROPA

Circulaire principes sluiten naadloos aan op de bestaande noordelijke economie. Grondstofstromen uit sterke ketens als landbouw, chemie en ook afval worden benut voor 'biobased' producten en bedrijvigheid. Bedrijfsleven en kennisinstellingen werken samen aan kennisopbouw over circulaire economie. Noord-Nederland wordt de eerste volledig circulaire regio van Europa.

Watercampus Wetsus in Leeuwarden is een unieke kennisinstelling, die innovatie levert en aanjaagt op vrijwel alle facetten van 'natte technologie'. Deze innovatiecapaciteit is onder andere gericht op watertechnologie, bodemvruchtbaarheid, herbebossing en schone energie. In Fryslân ziet men ook kansen voor aquathermie, duurzame energie door warmtewinning uit oppervlaktewater.

Vergroening van de chemie en circulaire projecten gaan in het Noorden hand in hand. In Chemports Delfzijl en Emmen geven we vorm aan een duurzame chemie, waar de ketens naadloos op aansluiten. Daarnaast gaat de chemie meer en meer over op hernieuwbare energie uit wind, zon en biomassa. Bedrijven, kennisinstellingen en overheden werken hierin samen.

Drenthe doet het in de bouw. Alle acht Drentse woningcorporaties zetten zich in voor circulair bouwen en wonen. In september namen zij het initiatief tot de Proeftuin Drenthe Woont Circulair. Deze aanpak richt zich op veertig sloopwoningen en zeventig nieuwbouwwoningen in Drenthe.

WAT HEBBEN WE NODIG OM DE CIRCULAIRE ECONOMIE TE VOLTOOIEN?

- **Aanwijzing van Noord-Nederland als Living Lab van Nederland, een regio waarin de eerste grondstoffenkringloop voor 2025 al gesloten wordt. In dit Living Lab wordt geïnvesteerd, de opgedane expertise is bruikbaar voor Nederland en Europa.**
- **Een circulair investeringsfonds van tenminste € 100 miljoen voor Noord-Nederland. Hiermee ondersteunen we circulaire initiatieven, gericht op circulaire woningbouw.**
- **Passende verplichte wet- en regelgeving voor het gebruik van gerecyclede producten.**
- **Aandacht voor de belangrijke rol van water in de transitie en daarom structurele financiering voor de Watercampus Wetsus.**
- **Verbinding tussen onderwijs en bedrijfsleven door mee te investeren in de ontwikkeling van de noordelijke campussen op het gebied van water, energie en vergroening van de chemie: WaterCampus, Campus Groningen/Energy Academy Europe en Chemport.**
- **Investeringen in start-ups en scale-ups op het gebied van de circulaire economie.**

HET NOORDEN GEEFT ENERGIE

Onze regio levert nu al ruim 20 procent van de duurzame energie van Nederland. Dat wordt door het Klimaatakkoord nog meer. We zijn de Europese voorbeeldregio waar hard gewerkt wordt aan de uitrol van de waterstofeconomie. We bouwen voort op de aanwezige infrastructuur en kennis van gas en werken aan een nieuw economisch perspectief.

We lopen hierbij tegen problemen aan waar de rest van Nederland later ook mee geconfronteerd wordt. Maar we hebben de oplossingen ook al. Groene waterstof wordt onze energiedrager; als opslag van windenergie en als grondstof voor de industrie. Onze inzet voor de ontwikkeling van een grootschalige waterstofeconomie draagt bij aan de Nederlandse economie. Het heeft een positief effect op de vestiging van bedrijven in Nederland.

WAT HEBBEN WIJ NODIG OM HET NOORDEN, EN DUS NEDERLAND, VERDER TE VERDUURZAMEN?

- **Aanwijzing van kavels voor grootschalige windparken op de Noordzee. Ruimte op de Noordzee voor realisatie van 10 Gigawatt. De ruimte die nodig is voor vergroening van de industrie, is bijna nergens anders te vinden dan op de Noordzee.**
- **De vormgeving van een nationale waterstofbackbone tussen het Noorden en de rest van het land en het buitenland, waardoor Nederland transformeert van een aardgasland naar een waterstofland.**
- **Investerings in de vergroening van de industrie door middel van innovatie- maar vooral exploitatiesubsidies.**
- **Aanwijzing van een noordelijke proeftuin, waarin wij bewijzen dat het kan.**
- **Energiecoöperaties ondersteunen met geld en regelgeving, zodat lokaal eigendom echt lokaal eigenaarschap wordt.**
- **Voortgaande investeringen in en slimmer omgaan met de centrale en decentrale energienetwerken.**
- **Investerings in kennisinstellingen die passen bij de nieuwe circulaire economie en energie.**

DE HANDEN UIT DE MOUWEN

Noord-Nederland steekt de handen uit de mouwen. Toch staan er nog te veel mensen onnodig aan de kant en dat wordt alleen maar erger door de Coronacrisis. We willen nog beter in staat zijn om mensen actief aan het werk te helpen en sneller kunnen anticiperen op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. De gefragmenteerde inzet van de toeleiding naar de arbeidsmarkt willen we vervangen door regionaal maatwerk. We zien hierbij een belangrijke rol voor centrumgemeenten en regionaal maatwerk van het UWV.

Om snel te kunnen anticiperen op transities en toekomstige uitdagingen is meer om-, her- en bijscholing nodig, ook van werkenden. De Scholingsalliantie Noord is een voertuig waarin overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen gezamenlijk optrekken om scholing makkelijker en toegankelijker te maken.

In Noord-Nederland werken het wetenschappelijk onderwijs en het hoger- en middelbaar beroepsonderwijs intensief samen in de Universiteit van het Noorden. Samen willen we de economische- en innovatiekracht van Noord-Nederland volledig benutten en vergroten. Onze ambitie houdt niet op bij de grens, ook richting Noord-Europa kan de Universiteit van het Noorden een belangrijke impuls geven voor interregionale samenwerking.

WAT HEBBEN WE NODIG VOOR EEN NOG BETERE ARBEIDSMARKT?

- Ruimte voor regionale maatregelen die het mogelijk maken passend werk te creëren voor alle inwoners door tussen sectoren te kunnen wisselen.
- Versterking van de kwaliteit van het techniekonderwijs op het vmbo en een dekkend aanbod in de regio's, passend bij de publieke opgaven van de regio zoals energie, landbouw, toerisme en recreatie.
- Onderwijs zo goed mogelijk aan laten sluiten op de behoefte aan werk: stimulering van publiek-private samenwerking in de onderwijsketen.
- Bevordering van grensoverschrijdend werken en diploma-erkenning met Duitsland.
- Het regionaal en integraal beschikbaar maken van middelen voor een Leven Lang Ontwikkelen. Zo wordt een wendbare en weerbare arbeidsmarkt gerealiseerd die meer recht doet aan de problemen van de Coronacrisis en daarna.
- Investeringen in de Universiteit van het Noorden om de innovatiekracht van het Noorden te versterken en de economische kansen hiervan voor Nederland internationaal verder uit te bouwen. Hiervoor is een eerste investering van € 120 miljoen gewenst.
- Investeringen in de begeleiding van mensen. Terugdraaien van de reductie van het reïntegratiebudget.
- Een anticyclisch investeringsmodel voor de Participatiewet en het arbeidsmarktbeleid.
- Het wegwerken van schotten tussen regelingen in de arbeidsmarkt. Op termijn een regeling voor de basis van de arbeidsmarkt.

EEN REGIO VAN VEERKRACHT EN INNOVATIE

Veerkrachtige regio's zijn van groot belang voor een gezonde economische groei in het hele land. Noord-Nederland heeft antwoorden op de uitdagingen in de Randstad. Wij hebben schone lucht, ruimte, schitterende natuur, een rijke cultuur en betaalbare woningen. Die parels moeten we koesteren en aan elkaar rijgen. Daar werken wij zelf aan, maar samen komen we verder.

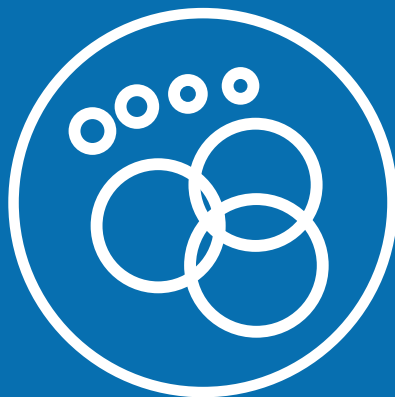
De rust en ruimte van Noord-Nederland maken ook dat we innovaties nodig hebben op het gebied van mobiliteit, landbouw, energie, zorg, openbaar vervoer en onderwijs. De brede welvaart kan immers alleen maar toenemen als we economische verschillen terugdringen en gebruik maken van alles wat het Noorden te bieden heeft.

Wij innoveren om een aantrekkelijke regio te zijn, met zorg en werkgelegenheid op niveau. Het versterken van de digitale economie leidt tot meer innovatiekracht en meer banen. Een vitale kunst- en cultuursector is essentieel voor het Noorden als aantrekkelijke regio om te wonen en te werken.

WAT HEBBEN WE NODIG VOOR EEN INNOVATIEVE REGIO?

- Een goede ontsluiting. Zo maakt een snelle spoorverbinding tussen de Randstad en het Noorden reizen tussen wonen en werken makkelijker en groener.
- In Noord-Nederland zijn we 'doeners': de duurzame transitie naar een natuurinclusieve landbouw, duurzame energie en een circulaire economie gaan daarom sneller in het Noorden. Benut dit voordeel en investeer met ons.
- Investerings in passende opleidingen en de aansluiting naar werk.
- Investerings in kunst en cultuur, waarbij regionaal evenwicht in Rijkscultuurbestedingen is geborgd. Dit kan bijvoorbeeld door stedelijke regio's als 'We the North' een stevige positie te geven.
- Investerings in het behoud van ons mooie erfgoed.
- Toeristen kunnen genieten van De Wadden, de Friese wateren, de Drentse bossen, het Groninger stad & ommeland. Het zijn allemaal parels met groeipotentie.
- Versterking van de noordelijke digitale economie en investeringen in digitale innovaties, onder andere voor het MKB en de zorg.
- Het sluiten van regiodeals om innovaties en kansen gezamenlijk uit te werken en toe te passen.
- Een meerjarig investeringspakket en Rijksbetrokkenheid bij structuurversterking van de krimpregio's na 2021.
- Structurele langjarige financiering van Lifelines. De noordelijke biobank is uniek in zijn omvang en bruikbaar voor internationaal gezondheidsonderzoek.

WIJ ZIJN
DE ECONOMIE
VAN DE TOEKOMST